

Nr 146.

Av herr **Nylander**, om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om utarbetande och framläggande för riksdagen till godkännande av riktlinjer för kommunikationsverkens ekonomiska skötsel.

Under de förhållanden, som nu uppstått, äro de befordringsavgifter statens kommunikationsverk uttaga av näringslivet i form av postporton, telefon- och telegramavgifter samt järnvägsfrakter ytterst betungande. Sålunda överstiga järnvägsfrakterna vissa råvarors värde, exempelvis kalksten, granit m. m. å produktionsorten och utgöra en avsevärd del, i vissa fall — exempelvis vissa järnvaror — uppemot 50 % av produktionskostnaderna för hel- och halvfabrikat. Då dessutom statens verksamhet i kommunikationshänseende är synnerligen omfattande, är det av största vikt, att riktlinjerna för denna verksamhet äro överensstämmande med såväl privatekonomiska som statsekonomiska principer.

Visserligen har det från riksdagens sida uttalats som önskemål, att verken måtte skötas affärsmässigt, varvid man åsyftar, att verkens inkomster åtminstone måtte täcka utgifterna och därutöver lämna någon behållning, detta på grund av, att deras verksamhet under de senaste åren delvis gått med förlust. Därutöver hava mig veterligt från riksdagen inga uttalanden gjorts rörande de principer, efter vilka verkens förvaltning borde skötas, utan har detta överlämnats till Kungl. Maj:t eller resp. verks styrelser att bestämma.

Att uppställa några fasta grundsatser för statens affärsdrivande verksamhet, sådan den kommer till synes i kommunikationsväsendet, är svårt. Givetvis är det önskvärt, att de affärsdrivande verkens inkomster

regleras på sådant sätt, att de täcka ej blott driftkostnaderna utan även för ränta å och amortering av anläggningskapitalet erforderliga belopp. Men detta kan givetvis endast gälla den del av verksamheten, för vars planläggande vanliga privatekonomiska principer kunna läggas till grund, d. v. s. den, som startats med hänsyn till, att den som affär betraktad skulle bära sig. Utgifterna för denna del av verksamheten, som tillkommit på grund av statliga synpunkter, för strategiskt eller kulturellt ändamål, kan man knappast begära, att inkomsterna från den övriga verksamheten skola täcka. Det är nämligen orimligt att begära, att exempelvis trafikanterna å en av rent trafikbehov tillkommen järnvägslinje skola tvingas att betala kostnaderna för till hela landets nytta anlagda strategiska järnvägslinjer eller i kolonisationssyfte tillkomna linjer, att exempelvis de telefonerande skola betala en dyrbar kabelförbindelse mellan en avlägsen landsdel och landets huvuddel eller att postportot skall täcka en kostsam postförbindelse i ödemarkerna, med vilken endast ett fåtal försändelser befordras. Inrättandet av sådana linjer äro rena statsintressen, till vars realiserande samtliga statsmedborgarne i lika grad böra bidraga. Kostnaderna för deras anläggande synes därför böra betraktas som engångsanslag, vilka omedelbart avskrivnas med undantag för event. materialvärde, vilket senare enligt gängse grunder successivt avföres från räkenskaperne. Den brist, som uppstår i driftskostnaderna för dessa linjer, synes även böra fyllas genom särskilda anslag. I annat fall kan man befara, att, såsom nu torde vara fallet beträffande statsbanorna, det hela blir till förmån för någon del till övermått belastat, vilket synes böra undvikas, liksom man måste undvika, att någon del blir mer än skäligt belastad till det helas förmån.

Genom en omläggning i ovan antydd riktning borde fraktsatserna kunna hållas på en lägre nivå och under lågkonjunkturer näringslivet ej behöva på detta område betungas i den utsräkning, som nu är fallet.

Som förut framhållits, driver staten sin affärsverksamhet till stor del genom monopolföretag. Konkurrens mellan olika företag, exempelvis järnvägarne och postverket borde därför ej vara behöflig. Då konkurrens med enskilda ej heller kan uppstå, kunna således ur denna synpunkt vilka avgifter som helst fastställas. Men då denna verksamhet avser icke blott att bereda staten möjligheter till ökade inkomster, utan även, och framför allt, att tjäna allmänna intressen, måste vid avgifternas fastställande såväl privatekonomiska som statsekonomiska synpunkter anläggas.

Vid avgifternas bestämmande måste man enligt privatekonomiska grundsatser i första hand taga hänsyn till de självkostnader resp. verk hava för utförande av begärd prestation. Dessa självkostnader böra i regel icke underskridas. I undantagsfall kan det däremot ske, exempelvis då järnvägarne lämna fraktnedsättning för råvarutransporter med syfte att göra sig betäckta genom de högre frakter, som uttagas för transporterna av helfabrikaten. Utöver självkostnaderna böra de dock icke höjas alltför mycket. Man kan då riskera, att tillgänglig materiel såsom järnvägsvagnar, telegraf- och telefonlinjer, verkstäder m. m. icke bliva på mest ekonomiska sätt utnyttjade. Blir nämligen telefonavgiften för hög, meddelar allmänheten sig med varandra på annat sätt; överstiga transportkostnaderna för en vara denna varas transportvärde, d. v. s. skillnaden mellan produktionskostnaderna å fabrikationsorten och försäljningspriset å avsättningsorten, förblir varan obefordrad.

Av statsekonomiska skäl måste vid avgifternas bestämmande hänsyn tagas till näringslivets behov. Salunda måste postportot hållas inom snäva gränser, så att upplysningar utan större kostnader kunna inhämtas från och lämnas till flere olika håll, oaktat definitivt affärsavslut ej kan ifrågakomma mer än å ett håll. Vidare måste för industrien erforderliga råvaror framföras till sådana priser, att den industriella verksamheten kan fortgå samt för jordbruket erforderliga gödningsämnen, maskiner och redskap fraktas för lägsta möjliga avgifter. Med andra ord: avgifterna måste sättas så, att de underlätta uppkomsten av de för den produktiva verksamheten inne i landet nödvändiga betingelserna. Vidare måste vid avgifternas bestämmande hänsyn tagas till den ställning, staten som ekonomisk enhet intagit gentemot andra stater. Ur statsekonomisk synpunkt förmånliga förbindelser böra därvid gynnas med låga avgifter. Detta gäller i synnerhet järnvägsfrakterna, där genom låga exporttariffer och höga importtariffer utländska skyddstullar kunna försvagas eller hävas och inhemska sådana stärkas. Särskilt kunna väl avpassade exporttariffer i viss mån bidra till att såväl häva arbetslöshet inom landet som förbättra landets hande'sbalans.

Beträffande inköp av materiel och förnödenheter för kommunikationsverkens räkning böra givetvis såväl privatekonomiska som statsekonomiska synpunkter anläggas.

Hittills har riksdagens befattning med de affärsdrivande verken huvudsakligen inskränkt sig till att anslå medel till deras utgifter. Under normala tider, då den ekonomiska jämvikten staterna emellan ej är

underkastad några häftiga växlingar, kan detta vara tillräckligt. Under nuvarande tider, då staten till sitt och sina medborgares ekonomiska skydd måste begagna varje verktyg den har till förfogande, är det däremot nödvändigt att dessa verktyg bliva på det mest ändamålsenliga sättet utnyttjade. Detta gäller i synnerligen hög grad kommunikationsväsendet.

Jag får därför i anslutning till ovanstående hemställa,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att förslag till riktlinjer för kommunikationsverkens ekonomiska skötsel snarast möjligt utarbetas och föreläggas riksdagen för godkännande.

Stockholm den 21 januari 1921.

Erik Nylander.
